

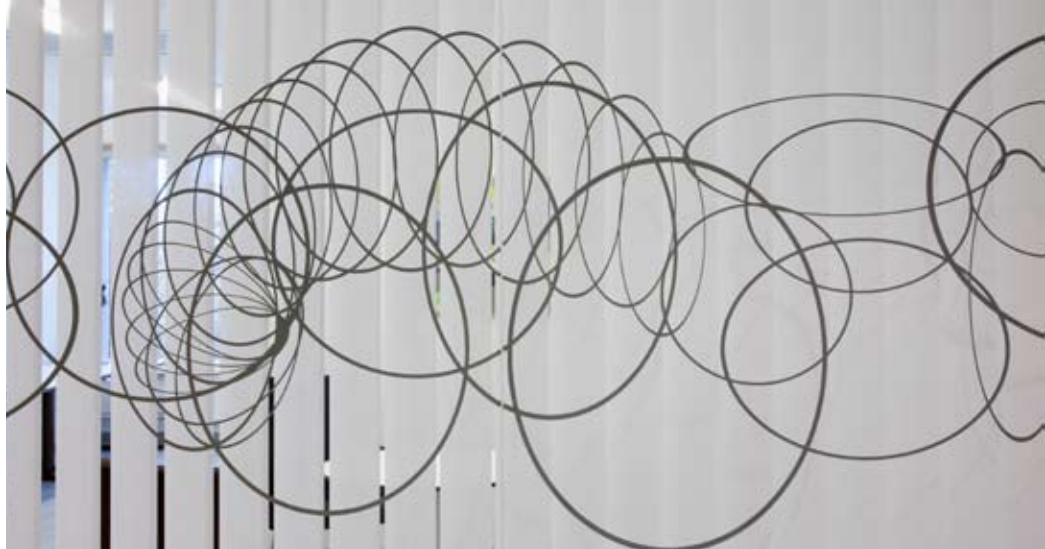

KONSTEN PÅ HELIX

Rättspsykiatrisk anläggning
i Flemingsberg

Utgiven av Stockholms läns landsting 2012
© Stockholms läns landsting och respektive författare,
fotograf och konstnär
Redaktörer: Susanne Andersson Kopp och Lina Magnusson
Grafisk form: Fidelity Stockholm
Tryck: Danagårds Litho, Ödeshög
ISBN 978-91-637-2028-4

5	Inledning
7	Sex års arbete för konsten på Helix
13	Ur konstkonsulternas perspektiv
17	Konst och arkitektur
19	Konst och landskap
23	Bra konst
27	Lars Traegde
33	Hanna Stahle och Mårten Medbo
37	May Bente Aronsen
41	Astrid Sylwan
43	Andreas Eriksson
47	Kajsa Mattas
51	Anna Ling
55	Lars Arvidsson
59	Anders Kappel
63	Jonathan Josefsson
67	Julia Heurling
69	Om konsten i landstinget
70	Deltagare i konstgruppen
	Bildappendix

Inledning

Att skapa konst i en rättspsykiatrisk vårdmiljö är en mycket speciell uppgift. Miljön är sluten och tillgänglig endast för personal och vissa patientgrupper. För somliga patienter kan detta vara den plats där de tillbringar resten av sina liv.

Vid planeringen för Helix rättspsykiatri i Flemingsberg fick konstnärerna komma in tidigt i processen. Det gav dem möjlighet att sätta sig in i alla komplexa och nödvändiga förutsättningar för att konsten och verksamheten ska kunna samverka.

Personalen som deltog i konstgruppen var från första början väldigt engagerad och såg konsten som en möjlighet och tillgång i vård situationen. Den ömsesidiga förståelsen bidrog starkt till ett lyckat möte mellan alla parter och till en inblick och kunskap som fördjupade det konstnärliga arbetet.

Den här skriften vill presentera det mångfacetterade projektet med planering och utförande av den konstnärliga gestaltningen på Helix, ny rättspsykiatrisk anläggning i Flemingsberg. Arbetet har spänt över en tidsrymd på sex år. Redan på hösten 2006 kom projektledare och konstkonsulter från landstingets kulturförvaltning med i arbetet med programhandling för projektet där konsten ingår som en självklar del.

Konsten i det offentliga rummet ska klara av att leva vidare länge i en vardaglig kontakt med de människor som av olika anledningar vistas där. Den ska bli en naturlig och aktiv del av de rum som ska brukas. I detta projekt fanns möjligheter att med konsten ta tydliga grepp för att finna helhetslösningar i den inre och yttre miljön. Förutsättningarna är goda för att konsten på Helix kommer att fungera väl under lång tid tack vare dess mångfald, både i uttryck och teknik. Sammanlagt 12 konstnärer har engagerats för platsspecifika uppdrag på olika platser i den 17 000 kvadratmeter stora byggnaden.

Ett stort tack till konstnärerna; Lars Traegde, Hanna Stahle och Mårten Medbo, May Bente Aronsen, Astrid Sylwan, Andreas Eriksson, Kajsa Mattas, Anna Ling, Lars Arvidsson, Anders Kappel, Jonathan Josefsson och Julia Heurling. Ett varmt tack till konstkonsulterna Bo Andersson och Liv Strand. Ett stort tack också till Héléne Nyman, administratör/biträdande projektledare, Rättspsykiatri Vård Stockholm Syd, som med sitt outtröttliga engagemang sett möjligheter trots alla begränsningar och tagit sig tid att för alla inblandade visa och berätta om verksamheten.

Susanne Andersson Kopp
Projektledare, konstenheten
Stockholms läns landstings kulturförvaltning

Sex års arbete för konsten på Helix

Uppdraget för landstingets konstenhet är att föra in samtidskonst i vårdmiljöer. Planeringen för den konstnärliga gestaltningen i byggprojektet Helix började hösten 2006. Det var då kulturförvaltningens projektledare och konstkonsulter kom med i arbetet. Det är viktigt att kulturförvaltningen kommer med tidigt i processen för att förstå vad som kan vara möjligt i just denna miljö men också vad som inte kan vara möjligt. I Helix-projektet behövde särskilda hänsyn tas, eftersom det är en miljö för en speciell kategori patienter. Här vårdas och utreds människor med svår psykisk sjukdom som har begått brott.

Den rättspsykiatriska anläggningen Helix innehåller 6 avdelningar med 72 slutna vårdplatser och en sluten utredningsavdelning med 20 platser. Vården bedrivs av Rättspsykiatri Vård Stockholm, RPV, inom landstinget och utredningarna görs av den statliga myndigheten, Rättsmedicinalverket, RMV. Här finns också en rättspsykiatrisk öppenvårdsmottagning och ytor för administration och personal. Till detta kommer en förvaltningsrätt där olika rättsliga procedurer kan avhandlas rörande patienterna. Byggnaderna som har en yta på ca 17 000 kvadratmeter omgärdas av en bergig naturtomt om 15,7 hektar.

Idéer och tankar kring den konstnärliga gestaltningen och vilka platser som var intressanta för konst arbetades fram under ett flertal samtal och möten med personal, arkitekten och landskapsarkitekten. I denna speciella vårdmiljö där säkerheten är överordnad alla andra krav måste konsten anpassas, inte sticka ut för mycket. Den får inte uppröra patienterna eller väcka starka känslor. Den måste också vara fysiskt säker, robust och tålig. Det var därför inte helt enkelt att utforma ett konstprogram enligt dessa premisser. Det var mer nödvändigt än någonsin att föra dialog mellan projektets parter för att få en samsyn kring konst och vårdmiljö. Konsten måste ändå få synas och ta plats. Även om konsten inte ska väcka för mycket uppseende så måste den vara tydlig för patienterna. Vi diskuterade grundligt vilken konst som kunde göras för patienterna i deras närmiljö på avdelningarna och var den kunde placeras. Det gemensamma, stora dagrummet på samtliga avdelningar var en viktig plats. Även uterummen/balkongerna på avdelningarna för långa vårdtider kunde få någon form av konstnärlig gestaltning.

Under projektets gång fick vi i konstprojektledningen mer och mer inblick i hur vårdmiljön skulle användas och kunskap om denna speciella kategori patienter. Det gav en mycket intressant och ibland skakande inblick. Vi kom fram till att konsten erbjöd en möjlighet att föra in personliga uttryck och berättelser i den i övrigt effektiva och institutionslika miljön. Den skulle kunna fungera i verksamheten som startpunkt för samtal, som ett sätt att få patienten att höja blicken en aning. Utblickarna i landskapet var förstås också en viktig del att ta till vara i samklang med arkitekternas ambition att behålla och förädla platsens geografiska kvalitet. Att få en visuell händelse i galleriet

under patienternas utflykt till kiosken kändes angeläget. Ytterligare en viktig plats var personalens utrymmen, där uttrycken kunde vara friare och starkare.

I januari 2008 hade konstgruppen sitt första möte för att börja arbeta utifrån konstprogrammet. Gruppen bestod av en projektledare från kulturförvaltningen, två konstkonsulter, landstingets fastighetsbolag Locums projektledare och förvaltare, verksamhetschef och biträdande projektledare från rättspsykiatri i landstinget, arkitekt/er och landskapsarkitekt. Senare deltog även personalrepresentanter från Rättsmedicinalverket. Till och med december 2010 deltog dessutom tre ledamöter från dåvarande landstingets konstnämnd.

Kulturförvaltningens projektledare och konstkonsulterna inledde ett intensivt arbete med att ta fram ett urval lämpliga konstnärer till varje skissuppdrag för de platser som fanns angivna i konstprogrammet. Skissförslag för utomhusgestaltningar och flera inre platser behövde arbetas fram snabbt för att hinna med i byggprocessen. Särskilda KFP, konstfunktionsprogram, infördes i bygghandlingarna. Eftersom anläggningen har högsta säkerhetsklass måste samtliga inblandade kontrolleras via rikspolisens belastningsregister. Denna procedur tog flera veckor i anspråk och gjorde att tidsplanen blev extra pressad.

Efter ett projektstopp på ca ett år, då projektet (byggnaden) fick bantas ned av ekonomiska skäl, kom arbetet igång igen hösten 2009. På grund av nedbantningen fick vissa konstprojekt utgå men några andra kom till. De viktigaste – vårdavdelningarna – lämnades intakta. Tolv konstnärer kom att arbeta med konstverk till ett trettiotal platser med olika tekniska och säkerhetsmässiga förutsättningar. En del verk är helt integrerade med byggnaden, exempelvis Anders Kappels infällda bronsreliefer på balkongerna på avdelningarna för långa vårdtider eller de stora glaspartierna med olika grad av insynsskydd på ömse sidor om fyra trapp/hisshallar som gestaltats av May Bente Aronsen. Lars Traegde fick möjlighet att arbeta i samverkan med projektets markanläggare. Han anpassade sitt arbete och uttryck bland annat till hur berget reagerade på sprängsalvorna.

Hur konsten skulle kunna gestaltas och ta plats i miljöerna på Helix har varit ett mycket intressant och stimulerande arbete. Det har också inneburit att lösa en mängd praktiska, tekniska problem, till exempel när det blivit förändringar i byggprocessen. Med regelbundna möten med Locums projektledning, huvudentreprenören NCC och andra konsulter har det mesta kunnat styras upp. Tidvis har kontakten med bygget varit mycket intensiv, till exempel angående de stora glaspartierna vid trapphallarna och vid montage av de etsade kopparplåtarna på dörrarna in till personaltorget.

Utöver beställningsverken har också redan färdiga konstverk från gallerier och konstnärer köpts in i olika tekniker och utföranden. Dessa verk har bland annat placerats i samtalsrum, besöksrum och korridorer på öppenvården och besöksavdelningen samt på de administrativa enheterna och personaltorget. Tidigt i projektet var det svårt att få gehör för inköp och placering av lös konst förutom på några få platser. Det kunde störa med för många intryck, särskilt i patientmiljöerna. Vartefter byggnaden blivit klar och den fasta, beställda konsten kommit på plats har ändå behovet att komplettera med konst där patienter vistas blivit tydligt. Till exempel har vi i samtalsrummen både i öppenvården och på vårdavdelningarna place-

rat såväl grafik som måleri. Även det lilla dagrummet vid högsäkerhetsplatserna har fått ett konstverk i laminat av Lars Arvidsson. Förhoppningen är att vårt arbete i konstgruppen kommer att bidra till en bra vårdmiljö och en intressant arbetsplats på Helix.

ETT SAMTAL OM KONSTEN PÅ HELIX

Hélène Nyman, Rättspsykiatri Vård Stockholm, Bo Andersson och Liv Strand, konstkonsulter och Susanne Andersson Kopp, projektledare från Kulturförvaltningen Stockholms läns landsting träffas för att samtala kring arbetsprocessen med att välja konst till Helix. Det är oktober 2012 och de har nu arbetat tillsammans mer eller mindre under sex års tid. Mycket har processats kring valet av konst. De har också lärt sig en hel del om varandras synsätt och erfarenheter.

Susanne: I början pratade vi om att vi hoppades att konsten skulle hjälpa patienterna att kunna lyfta blicken en aning, eller få en utblick, en tanke, som startpunkt för ett samtal.

Hélène: Vi i verksamheten tänkte mycket på att få in ljuset i byggnaden och var väldigt tydliga i våra önskemål till arkitekterna om detta. Att patienterna inte ska grotta in sig på sina rum. Det är viktigt att komma ut och umgås och ses och bli sedd.

Liv: Men sen sa ni att konsten skulle vara stimulifri. Eller kanske att det skulle vara en stimulifri miljö.

Hélène: Jo, men det vet jag att jag flera gånger har påtalat att en dämpad och lugn miljö inte behöver innebära en tråkig miljö. En stimulifri miljö behöver inte vara utan färg eller form. Stimuli är ju när det är för mycket spänningar och när det sätter igång saker.

Bo: Hur kan man då arbeta med konst? Går det att göra något? Hélène, ser du konst på samma sätt nu som tidigare? Efter vårt intensiva arbete i konstgruppen – har vi tillfört något till din syn på vad som kan passa i patienternas miljö?

Hélène: Ja, konstigt vore det ju annars. Jag är ju intresserad av konst, bild och uttryck, annars hade jag ju inte velat delta i konstgruppen. Men det som har varit svårt är ju att vara objektiv. Jag ska tänka på patienterna, jag ska tänka på miljön, alltså arbetsmiljön. Jag ser på bilder på ett lite annat sätt nu, bredare.

Susanne: Jag tycker att du och Jeanne (som var med i konstgruppen till hösten 2009) var väldigt tydliga i början när vi skulle välja ut konstnärer till de stora uppdragen. Ni underströk att det inte handlade om ert subjektiva tyckande, ni kunde säga att »vi tycker om det här« men vi ser ju att det inte kan fungera på platsen.

Hélène: Och där kan jag nog känna, eftersom ni är så envisa (skrattar), att jag har blivit mindre rättrogen och ortodox.

Susanne: Det är ju det som varit det svåra för oss. Vi gick igenom hundratal bilder för att försöka känna var gränsen går? Ibland var den ganska flytande. I det här projektet har det varit svårare att argumentera för viss »bra konst« om vi då får veta att patienterna inte kan hantera den.

Bo: Jag känner ju att man har kommit in i en värld som man har haft en

del fördomar om. Vi har förstått att psykiskt sjuka personer kan uppfatta konst och bild på ett annat sätt än vad vi är vana vid.

Hélène: Ja, men alla människor är väldigt lika men samtidigt är ingen människa den andre lik. Ingen sjuk människa är den andra sjuka människan lik heller. Så man kan inte säga att schizofrena bara kan se på naturbilder och manodepressiva kan bara ha bilder på hundar.

Liv: Precis, men hur kan man veta att just det där uttrycket är det bästa? Det finns ju ingen forskning på det. Man kan ha en uppfattning om det.

Hélène: Ja, vi har en uppfattning, men vi har också en erfarenhet.

Liv: Ja, som kommer ifrån vad ni tycker er ha sett i miljön så klart.

Hélène: Och vad som har hänt. Men vi kan ju inte skapa en miljö där det inte händer någonting.

Bo: Sen har ju vi som arbetar med konst erfarenhet av en bilds visuella hållbarhet i längden.

Liv: Även om det inte är vetenskapligt, så har vi den erfarenheten.

Bo: Det är ju bra när erfarenheterna möts. Alltså att man litar på varandras olika kompetens.

Liv: Igår var det en bild som var för åtråvärd för att hänga på en plats. För den skulle alla patienter vilja ta med sig hem, så den kunde ju inte vara där. En graffiti-målning. Fast jag har nog inte helt givit upp där.

Hélène: Men det är ju det som också har varit väldigt roligt att vi har faktiskt vänt och vridit några gånger. Ändrat oss på olika sätt. Så nu tänker jag att det kanske är det som är det rätta stället (syftar på graffiti). Jag kan ju vara begränsad av mina förutfattade meningar om våra patienter och då vill man överbeskydda.

Susanne: Då är det väldigt fint att du tänker ett varv till. Det finns många exempel på där man vill överbeskydda patienterna.

Bo: Ja och då måste man gå någon gyllene medelväg.

Liv: Ja man måste slåss! (Skrattar)

Hélène: Det här har varit ett roligt arbete, ni har ju varit fantastiska på att vilja sätta er in i vad det är för verksamhet vi bedriver.

Susanne: En förutsättning för ett bra resultat är ju att lägga ned mycket tid och engagemang. Du har ju också tagit dig tid att visa och berätta för alla de konstnärer som valts ut för platsspecifika uppdrag.

Hélène: Det är väl att man visar respekt för både pengarna och uppdraget att man ägnar det tid?

Hélène: Det ska bli väldigt spännande att se reaktionerna från personalen. Vi har ju inte haft konst i de tidigare lokalerna på det här genomtänkta sättet och med alla upptänkliga uttryck och material.

Liv: Jag tycker det är roligt redan nu när en del av hantverkarna går runt och tycker saker om konsten. Det är härligt att de bryr sig.

Susanne: Men vad kommer nu den här konsten och miljön att betyda för patienten i slutledet?

Hélène: Det är ju en väldigt tydligt formulerad tanke att forma en god miljö för att vi ska bedriva god vård.

Bo: Ja, för slutmålet är ju att patienterna ska må bra. Och då ingår också att göra en bra miljö för er i personalen.

Liv: Det kanske inte hör hit, men jag vet inte hur det är med att det är en bättre miljö, när patienterna ändå är omgivna av en mur?

Hélène: Jag tycker att det är en väldigt snäll miljö. Balkongrummen har ett skydd till exempel, inte ett galler. Och så handlar det mycket om hur personalen förhåller sig och vad de fokuserar på. Jag är inte orolig för muren. För att kunna hantera de här människorna så måste man göra ett val, att man trots att det handlar om människor som gjort hemska saker så vill man hantera det humanistiskt. Ingen människa blir bättre av att uppleva förakt. Vi vill ha en dräglig arbetsplats där vi uppför oss som människor mot andra människor.

FAKTA OM ANLÄGGNINGEN

- Anläggningens totala yta: 17 000 m². Tomt: 15,5 hektar
- Anläggningen har säkerhetsklass 1 i enlighet med SOSFS 2006:9
- Totalt antal anställda i anläggningen: ca 250 personer
- Sex heldygnsavdelningar, varav två akut- och intagningsavdelningar, totalt 72 vårdplatser
- En sluten utredningsavdelning med 20 platser
- En öppenvård med en besöksfrekvens på ca 65 patienter om dagen
- En förvaltningsrättssal
- Tre administrationer med sammanlagt ca 100 arbetsplatser för utredningspersonal, sekreterare, kuratorer, koordinators, läkare med mera
- Flertal större och mindre konferens och mötesrum
- Utbildningslokaler
- Personal matsal och rekreationsutrymmen

FAKTA OM BYGGET

Hyresgäster: Stockholms läns sjukvårdsområde och Rättsmedicinalverket

Investering: 762 miljoner kronor

Byggstart: Mars 2010

Klart: December 2012

Byggherre: Locum

Totalentreprenör: NCC

Arkitekt: BSK Arkitekter

Landskapsarkitekt: Nivå landskapsarkitektur

Konstnärlig gestaltning: Kulturförvaltningen, Stockholms läns landsting

Ur konstkonsulternas perspektiv

Arbetet som konstkonsult i Helix-projektet har inneburit en lång rad överraskande omständigheter och trevande försök att finna lösningar. Att definiera vad arbetet handlat om har varit närmast omöjligt då det ständigt tagit sig nya överraskande riktningar.

Tillsammans med projektledare Susanne Andersson Kopp har vi konst-konsulter, Bo Andersson och Liv Strand, ägnat stor uppmärksamhet åt att försöka förstå vilka olika förutsättningar som fanns för konstnärer att kunna arbeta kreativt utifrån. Förutsättningarna har omfattat arkitekter-nas helhetsperspektiv och värdeord i kombination med deras behov av att detaljstyra material och rum. Förutsättningarna innebar också att säker-heten går före alla andra avväganden. Även de mentala tillstånden hos patienterna har medfört komplicerade estetiska restriktioner, vilka har förmedlats vägda på guldväg av personalrepresentant Héléne Nyman. Grundläggande för oss har ändå varit att försöka nå patienterna med konstnärliga gestaltningar och samtidigt ta hänsyn till att patienterna kämpar med individuellt skruvade intryck, av andra orsaker än konst.

Efter att om och om igen kommit fram till att alla konstnärliga uttryck var omöjliga i den här speciella miljön satte vi samman en serie bilder inne-hållande exempel på konstverk och bilder som vi ändå trodde skulle kunna vara möjliga. Vi visade bildserien för Héléne och Jeanne (Jeanne Ahlberg var med inledningsvis) och äntligen, genom att prata utifrån konkreta bilder och verk, började vi förstå varandra. Insikter om vad »mikrofonvarning« betydde estetiskt: hur det visade sig i en bild genom svarta små koncentra-tioner, håligheter i motivet och även vad det kunde betyda för en förvirrad patient är inte lätt att förstå till en början. Efter hand hade vi en hel verktygslåda att använda oss av, med uttryck som »vem gömmer sig där bakom«, »det är oroligt, alltför mycket att hålla reda på«, »pedofilvarning«, »det är tydligt« (som positivt!). Vi uppfann ett språk genom vilket vi fann nya vägar att prata om vad konst kan uttrycka och framför allt vad som skulle kunna fungera som konst i den efterfrågade stimulifria miljön!

Genom projektet har det löpt en tydlig skiljelinje som påverkat arbetet. Den går mellan den vård som personalen på plats bedriver, och som sker i interpersonella möten, och konst som föremål som ingår i den omgivande miljön, runt vården. Det har känts futtigt att jobba med det materiella efter varje besök på plats där den aktiva vården bedrivs. Då har tankarna fått ta en runda genom egna personliga etiska avväganden för att slutligen nå till-baks till att omgivningen för vården spelar roll. Och kanske till och med extra mycket just här på Helix.

Det finns tillfällen då vi sett oss tvungna att kliva in i en konstnärs este-tiska val och varsamt, men helt konkret, försökt påverka konstnären att ändra något planerat utseende för att konstverket fortfarande ska vara möjligt att genomföra. Vi har pratat i vår lilla arbetsgrupp (Liv, Bosse,

Susanne) om att det är att gå över en gräns som man egentligen aldrig har lov att överskrida – in i någon annans kreativa arbetsprocess. Men att arbeta med Helix har vid några tillfällen ändå medfört ruckande på sådana uttalade gränser.

Att vara konstkonsult på landstingets kulturförvaltning innebär att använda sina egna konstnärliga kunskaper på ett sekundärt sätt, för att andra konstnärers arbeten ska bli möjliga. När verken efter flera år kommer till sina slutliga placeringar blottläggs en mängd intressanta skillnader. Dessa framträder som tids- och uttrycksmässiga glipor, som uppstått mellan skiss och färdigt verk. Så mycket kan förändras på vägen. Det handlar bland annat om när olika konstnärer är kreativa: Före eller efter inlämnad och godkänd skiss. Det kan också handla om hur överföringen från en skiss i skala sker till annat material och storlek. I vilket skede kommer konstverkets problemställning i dagen? Vilken sorts arbete lämnar öppningar till fortsatt kreativitet? Frågor som dessa och de olika konstnärernas sätt att genomföra sina verk på erbjuder oss som befunnit oss nära processerna ett helt alfabet om konstnärlig praktik. Det går utöver vad man kommer åt i sitt eget arbete: Det är en extraordinär erfarenhet att få lov att ha inblick i kreativa processer som inte är ens egna och som man därför inte känner till lika bra.

Vårt arbete har gått ut på att iaktta och ta hänsyn till det vi beskrivit här och mer därtill. Det har inneburit att hjälpa till att hitta framkomliga vägar för konst och för konstnärliga processer. Det är väldigt spännande att se de färdiga konstverken på plats.

Liv Strand och Bo Andersson

Konstnärer anlitade som konstkonsulter av Stockholms läns landsting

www.livstrand.com

www.kgba.se

Konst och arkitektur

Helix har byggherre och kulturförvaltningen haft ett mål att arbeta med mycket byggnadsintegrerad konst. Konsten och arkitekturen ska tillsammans verka för en god vårdmiljö. Samarbetet påbörjades redan i byggnadsprogrammet direkt efter arkitekttävlingen. Konstprojektet följde byggprojekteringens olika faser. I byggnadsprogrammet fanns ett övergripande konstprogram. I systemhandlingen gjordes bland annat ett programblad för varje tänkt placering. Programbladen var ett mycket bra underlag för val av konstnär och innehöll dessutom de uppgifter som tekniska konsulter behövde för sin projektering. Med programbladen som underlag presenterades många fantastiska konstnärer för en grupp bestående av byggherre, arkitekt, politiker och verksamhet, varefter projekten bemanades. Det har varit många intressanta samtal mellan verksamheten och konstgruppen om vilka uttryck som bidrar till en vårdande miljö. Det har funnits en ambition i konstprojektet att sprida medlen till många konstnärer, vilket har resulterat i många projekt, många olika uttryck, platser och personer att samordna.

Några områden där arkitekturmål och konst har samverkat i Helix är:

Förädla det lokala – Naturen och utsikten på platsen är en enorm resurs för vårdmiljön. Konsten i utemiljön berikar Helix genom att bli lockande promenadmål och genom att vara en upplevelse inifrån byggnaderna. Naturen har en dokumenterat positiv inverkan på vårt välbefinnande, vilket har påverkat allt från materialval i byggnaden till fönsterplaceringar. Därför är också naturen inspirationskälla till merparten av konsten i patientmiljöerna. Exempel är Andreas Eriksson i väntrummen och Anna Ling och Lars Arvidsson på avdelningarna

Säkerhetskrav rör över andra krav i anläggningen – I Helix har säkerhet haft hög prioritet, men det patienter och personal ska uppleva är framförallt en modern arbets- och vårdmiljö. Här har konsten bidragit till fina lösningar på några säkerhetsfunktioner. Ett par exempel är insynskydd i trapphus av May Bente Aronsen och påkörningsskydd utanför entrén av Lars Traegde.

Varietande rum för socialt samspel – I den rättspsykiatriska verksamheten är samverkan mellan patienter och personal det främsta vårdverktyget. Även personalens kontakter med varandra är avgörande för en väl fungerande verksamhet. Personaltorget och avdelningens gemensamma rum tillhör därför de viktigaste platserna i huset. Dessa rum är naturliga val för konsten och tydligast är kanske hur Lars Traegdes konst på personaltorget inspirerad av platsen och historien bidrar till den gemensamma berättelsen.

En god logistik ger en enkel och säker vardag – Att förflytta sig mellan husets verksamheter ska inte bara vara enkelt utan också en positiv upplevelse. För personal och speciellt för patienter som tillbringar lång tid i

byggnaden kan förflyttningen vara en paus och ett miljöombyte. Därför har galleriet och trapphusen varit prioriterade platser för konst. Längs vägen blandas konst med utblickar, och konst som uppmuntrar till utblickar och samtal, som till exempel Kajsa Mattas bänkar.

Anna Espling Rolf – arkitekt, BSK Arkitekter
www.bsk.se

Konst och landskap

Förutsättningen. Platsen, en bergsknalle på Södertörn. Ganska brant mot sydost. Svallad morän med asp i sluttningen i nordost. Hällmarkstallskog med knotiga tallar, som en egen värld uppe på kullen. Alldagligt och välkänt, likt alla andra mellansvenska bergknallar. I väster högstammig ganska gles granskog med inslag av lövträd. I långa utblickar kontakt med bebyggelsen i omgivningen; institutionsvärlden i norr med Huddinge sjukhus och Södertörns högskola och miljonprogrambebyggelsen i sydost. En egen avskild värld men i kontakt med den vanliga världen. Det kändes rätt. En rättspsykiatrisk klinik, en viktig kugge i rättssamhället, avskild, men i visuell kontakt med både vårdens värld och den vanliga världen.

Besök på rättspsykiatri och samtal med personalen gav en insikt i en värld där vardagslivet och de enklaste av rutiner utgör kärnan i vården. Regelbundenhet, årstidsväxlingar, dygnsrytm och tydliga rumsliga strukturer ger ramar för vården. En rökpaus på uteplatsen eller en promenad i skogen.

Allt kom att handla om platsens egna material och rumsliga förutsättningar. Principen för gestaltningen var bruk och återbruk av det lokala. Bergkross från platsen återanvändes i friser och mönstringar. Tall och gran återplanterades i skadade delar av terrängen. Barkflis lades på stigar i hällmarksskogen. Småtallar sparades i partier för att på sikt kunna ersätta de fällda träden. Kraftigt oljat trallvirke lades på uteplatser och trädäck.

Vi insåg tidigt att placeringen på berget i den kuperade terrängen skulle komma att innebära mycket sprängning. En idé om nya samarbeten föddes. Kunde konsten integreras i byggprocessen? Fanns det en konstnär som skulle kunna arbeta direkt med markanläggarna och förädla sprängkanterna, ta hand om och förfina snitten och såren i landskapet. Det fanns det. Lars Traedge kopplades in och utvecklade och fördjupade ytterligare konceptet med lokal förädling av berget och platsens vegetation. I samtal med Hanna Stahle och Mårten Medbo föll det sig naturligt att låta konsten bidra till att skapa platser i skogen som kunde hjälpa till i vardagen. Vart går vi? Ska vi ta en sväng förbi »utsiktsplatsen« eller räcker det med en tur till »köttbullemackan«? Återigen stenen även om den i detta fall inte kom från platsen.

Hur funkade arbetsprocessen? Bra, okonstlat och okomplicerat. Ungefär som vårstädning i trädgården; var och en målmedveten i sin hörna mot samma mål. Ibland behövs en koll och samordning och då sitter man ner och samtalar. Våra samtalsledare var ofta Liv Strand och Bo Andersson.

Nu är den slutna världen på toppen av berget där och väntar på sina invånare. Såren i marken från schakt och fyllningsarbeten börjar sakta läkas. Ungtallarna sträcker på sig. Lingonris, mossor och lavar återtar sakta nakna berghällar. Muren är på plats, skyddande och omslutande. Tallarna tecknar sig förunderligt vackert mot betongen. Från utsiktsplatsen får man ett långt perspektiv mot horisonten genom stenramen.

Jonas Berglund – landskapsarkitekt, Nivå landskapsarkitektur
www.nivaland.se

Bra konst

Vad är bra konst? Det är förstås relativt. Alla tycker inte om allt och vadsomhelst kan inte visas varsomhelst. Men oftast är inte »bra« konst likställt med konst som man tycker om. När man ska förklara något som bra måste man utgå från något annat än sin smak och sitt gillande. Den process som resulterat i konsten på Helix har beskrivits i de tidigare texterna i den här skriften. När man ser på processen med konstvetenskapliga ögon kan flera begrepp komma till användning för att förstå urvalet. Men för att här bara skriva något kort tänker jag utgå från två idéer: Det abduktiva tillvägagångssättet och den inre nödvändighetens princip. Jag tänker här, utifrån Anna Lings och Lars Arvidssons konst, diskutera hur deras gestaltningar på Helix kan förstås som bra konst.

Först något om abduktion. Noam Chomsky, en amerikansk språkvetenskapsman har beskrivit vad som kan förstås som ett abduktivt förhållningssätt:

En vetenskaplig metodik – vars kriterium är att den inte är intresserad av data som självändamål utan som bevis för djupare, dolda organiserade principer, principer som inte kan upptäckas i »fenomen« och inte heller härledas från dem genom taxonomiska databehandlingsprocesser.

Om vi med »data« förstår de element som konsten består av, såväl bildelement som materiella, menas alltså att dessa inte bara krasst kan läsas av och ge en omedelbar betydelse. De måste tolkas på något vis. Frågan är hur. Anna Lings molnformationer är återgivna på stående rektangulärt format och kan ses i tre olika varianter i varje rum. Laveringarna är svagt randiga vågrätt. Men det jag ser är inte bara randiga molnbilder, jag läser dessa bilder i rummen, jag associerar. Formaterna på målningarna korresponderar starkt med fönsterformaten i rummet och erbjuder på något vis kompletterande utblickar till det vi kan se genom fönstren. Den svaga randigheten får mig att tänka på persienner och jag upplever molnen som något jag blickar ut på, jag ser inifrån och ut. Var och en kan göra sin egen läsning av Annas konstverk men dessa tankar är exempel på möjliga associationer. Filosofen Alfred North Whitehead uttrycker frågan om abduktion som att man utöver empiri nedkokad till teori måste arbeta med sin fria fantasi. Han skriver:

Den sanna metoden för upptäckt liknar en flygtur. Den startar från grunden av en viss speciell observation: den gör en flygning i den fantasi-fyllda generaliseringens tunna luft; och den landar igen i förnyad observation som gjorts skarp genom rationell tolkning.

Låt oss upptäcka Lars Arvidssons målningar på detta sätt. Han har också målat på stående format, alternativt delat upp bildytan i stående bildrutor. Bilderna föreställer någon sorts utsnitt av naturmotiv vid olika årstider. Vi ser blad, grenar, speglingar i vatten. Trots att det inte konkret finns en sol i bilderna ser vi ljus, vi kan uppfatta det på varierande sätt i bilderna. Om vi från det vi faktiskt ser på Lars målade ytor reser in i konsten och upplever den finns även i Lars verk en tydlig dialog med fönstren i rummen, de erbjuder utblickar. Men utblickarna sker i fantasin. Oavsett vilken årstid vi befinner oss i, bortanför väderlek eller tid på dygnet kan vi utanför de av konst skapade fönstren se ljus, speglingar och skiftningar. Konsten påminner oss om tiden, om förändringar. Att på sommaren se bilder av vårvinterns snöglitter eller att på vårvintern påminnas om höstlövens glöd kan erbjuda perspektiv och kanske tröst.

Men i vilken grad får konsten vara associativ på Helix? Här vill man inte öppna upp för mycket, inte dra igång destruktiva processer. Det är här jag menar att den inre nödvändighetens princip spelar roll, med sina tre element. Wassily Kandinsky skrev i Om det andliga i konsten att »ett enda skall utan att någonsin svika leda måleriet mot dess svindlande höjder« och åsyftade då denna princip. Han beskrev den som byggande på tre delar: Det för konstnären egna, det för samtiden egna och det för all konst egna. Dessa tre »element« utgör konsten som helhet och ger utrymme för dialog med den som möter konsten. Framförallt det tredje elementet »det för all konst egna« har avgörande betydelse för bra konst, menar jag. All konst kan bära på inslag av något som för konstnären själv har betydelse. Likaså finns ofta uttryck från den tid i vilken konsten skapades. Men när konsten når riktig höjd, det är när den också kommunicerar utifrån den tredje aspekten och blir tidlös. Eller som Kandinsky skriver:

Mycket har sagts, och sägs fortfarande, om det personligas roll i konsten. Mycket har också sagts, särskilt i dagarna, om den stil som skall komma. Frågorna är viktiga. Ändå kommer de efter några århundraden att ha förlorat det mesta av sin vikt och skärpa. De blir till slut helt likgiltiga och dör bort. Endast det tredje elementet, det rent och evigt konstnärligas element, kommer att överleva. Det tilltar alltmer i styrka, ty tiden kan icke förgöra det.

I Anna Lings och Lars Arvidssons konst finns förvisso säkert inslag av de två första elementen. De kan måhända ha personliga intressen kring de motiv eller teman konsten behandlar. Visst finns där kopplingar till vår tid, till exempel att verken faktiskt överförts från måleri till foto, något som inte kunnat göras för 200 år sedan. Men jag skulle vilja påstå att det är den sista tidlösa aspekten som dominerar. Upplevelsen av något för alla lika, något många kan känna igen oavsett varifrån de kommer eller vilka preferenser de har. »Detta element beror varken av rum eller tid« skriver Kandinsky och jag skulle vilja lägga till att det är ett element som behandlar vad det är att vara människa, att existera, att leva. Den tredje nödvändigheten är den mest allmängiltiga, den som erbjuder ett gemensamt plan av förståelse och dialog bortom oss själva och den plats vi befinner oss på. En himmel, en molnformation, en spegling. Vid närmare eftertanke tror jag

att det tredje elementet är det starkast kommunicerande i de flesta av de konstnärliga gestaltningarna på Helix. Det är denna dimension, skulle jag påstå, som gör konsten bra. Utan att ha tänkt på Kandinsky har erfarenheter och samtal processat fram ett urval konst med mycket lång livslängd.

Lina Magnusson
Informatör
Stockholms läns landstings kulturförvaltningen

Lars Traegde

GLÖMMA MINNAS, INNE UTE, KOMMA GÅ, ÖPPNA STÄNGA
Gnejs, ek, stensöta, vitmossa, objekt och arkeologiska fynd

Gnejsblock och växtmaterial präglar platsen med subtila avtryck. Inne i byggnaden återfinns man gnejsen i form av en bänk i besöksentrén. På personaltorget har skapats en installation, ett myller av objekt och referenser som alla har det gemensamt att de säger något om denna specifika plats. En väv av platsrelevanta distraktioner som kan ge andrum under arbetsdagen.

Innergård/besöksgård:
GLÖMMA MINNAS

För att kunna påbörja byggnationen av Helix sprängde man bort 35 000 kubikmeter berg. Mitt konstnärliga uttryck i detta sammanhang blir inte uppenbart utan att man känner till arbetsprocessen med vitalisering och harmonisering i den extrema kontrasten mellan orörd natur och nysprängda bergssidor med byggmassa. Mellan de två patientflyglarna har BSK arkitekter och Nivå landskapsarkitektur låtit en kulle med mossa, lavar och äldre furuträd stå orörda. Ett lyckat grepp. Det blev utgångspunkten för hur jag arbetat vidare med området ute och valet av titeln *GLÖMMA MINNAS*. Vid den högsta sprängkanten har jag byggt upp en ny struktur, en re-etablering av ett landskap, med en dynamik som man känner igen från raviner där naturen stilla haft sin gång. Utanför utvalda patientrum har jag på samma sätt omvandlat bergets sårkant till en stilla harmoni. Särskilt utvalda stora stenblock från sprängningsarbetena flyttades tillbaka. Tillsammans med inhemska växter som stensöta, olika sorters gräs, lavar och mossor blev detta materialen i verket.

Bänkar, entré:
INNE UTE

Begreppen *INNE UTE* är centrala i sammanhanget, både metaforiskt och rent bokstavligt. Framför entrén har jag samlat en grupp stenblock från sprängningsarbetena. För mig har detta arbete också fungerat som en tänkt dialog med Makoto Fujiwara: Han som tog mig som lärling under åren innan jag studerade vid Kungl. Konsthögskolan i Stockholm. Blocken har en praktisk funktion som skalskydd till byggnaden. Visuellt fungerar de som ett minne av bergmassan som en gång låg här. I sprickor mellan blocken har jag sedan re-etablerat miljöer med stensöta och mossa. Jag lät placera några block helt invid entréns stora fönster. Den sista ligger på insidan av fönstret, inne på golvet. I blocken vid entrén fällde jag in sittbänkar i ek. Gestaltningen representerar på ett mjukt sätt en övergång, en ingång.

Parkering:
KOMMA GÅ

Vid parkeringen har jag iordningställt ett omfattande urval av block från sprängningsarbetena. De ser ut som flyttblock från en fjärran istids morän. Intill och mellan blocken har jag i dialog med landskapsarkitekten planterat björkar. De växer upp som i ett kulturlandskap, där träden söker skydd från betande djur mellan stenarna. För dessa gestaltningar har jag valt en huvudprincip: Den största plana ytan ska alltid vändas uppåt och läggas horisontellt. Den vågräta orienteringen tillåter små ansamlingar av vatten efter regn. Det skapar liv och reflexer,

och antyder ett val, ett spår av kultur. Blocken där ute på gräsplanen skapar en förbindelse upp till resten av institutionen som ligger på, och omsluts av, berg.

Personaltorg:
ÖPPNA STÄNGA

I detta arbete har jag valt att skapa utrymme för ett generöst tidsperspektiv, platsens egenart och utveckling. Den nya anläggningen för rättspsykiatri ligger på en kulle i Flemingsberg. För många år sedan var denna kulle en ö som låg lika långt bort från fastlandet som Åland ligger från Stockholm idag. Man har funnit flera spår efter gamla bosättningar här. De äldsta fynden är 9 000 år gamla, just från den tiden då platsen var denna lilla ö långt ute i havet. Den existentiella svindel ligger nära när man föreställer sig den långsamma förändringen av landskapet och den extrema skillnaden mellan människans kultur då och nu. Hur såg det ut här för 9 000 år sedan? Vilka växter fanns här? Hur såg det ut om man tänker ännu längre tillbaka? När uppstod kullen? Geologen Emelie Axelsson har samlat ihop en mineralsamling under sprängningsarbetena. Hon skriver i sin text för verket: »Kontinenterna fortsatte sin dans och med tiden vittrade höga berg, sköljdes ner i havet och singlar mot djupet.« Denna formulering återkommer i verket som ett av flera textfragment.

Min tanke är att skapa en väv av platsrelevanta distraktioner som kan ge andrum under arbetsdagen. På avstånd uppfattas verket som en stringent helhet med upplysta montrar, varav en innehåller levande stensöta och mossor från området. Stensöta hör till sporväxterna som dominerade växtlivet på jorden före fröplantorna dök upp. Växte den här då de första bosättarna slogs sig ner på denna ö – eller kulle? På nära håll ser man ett myller av objekt och referenser som alla har det gemensamt att de säger något om denna specifika plats. Fynd från de arkeologiska utgrävningar som gjordes före byggstart ingår i verket. Kvartärgeologen Anna Pliikk har sammanställt ett herbarium från området idag. Mycket av materialet för detta verk är objektivt. Ett stenåldersfynd är det som det är. En mineralsamling är, ja, en mineralsamling. För mig är ändå hela arbetet subjektivt

i den mening att jag valt ut vad som ska visas, hur det ska presenteras och vilka textfragment som får vara med och påverka upplevelsen av verket.

Lars Traegde

Födelseår: 1967

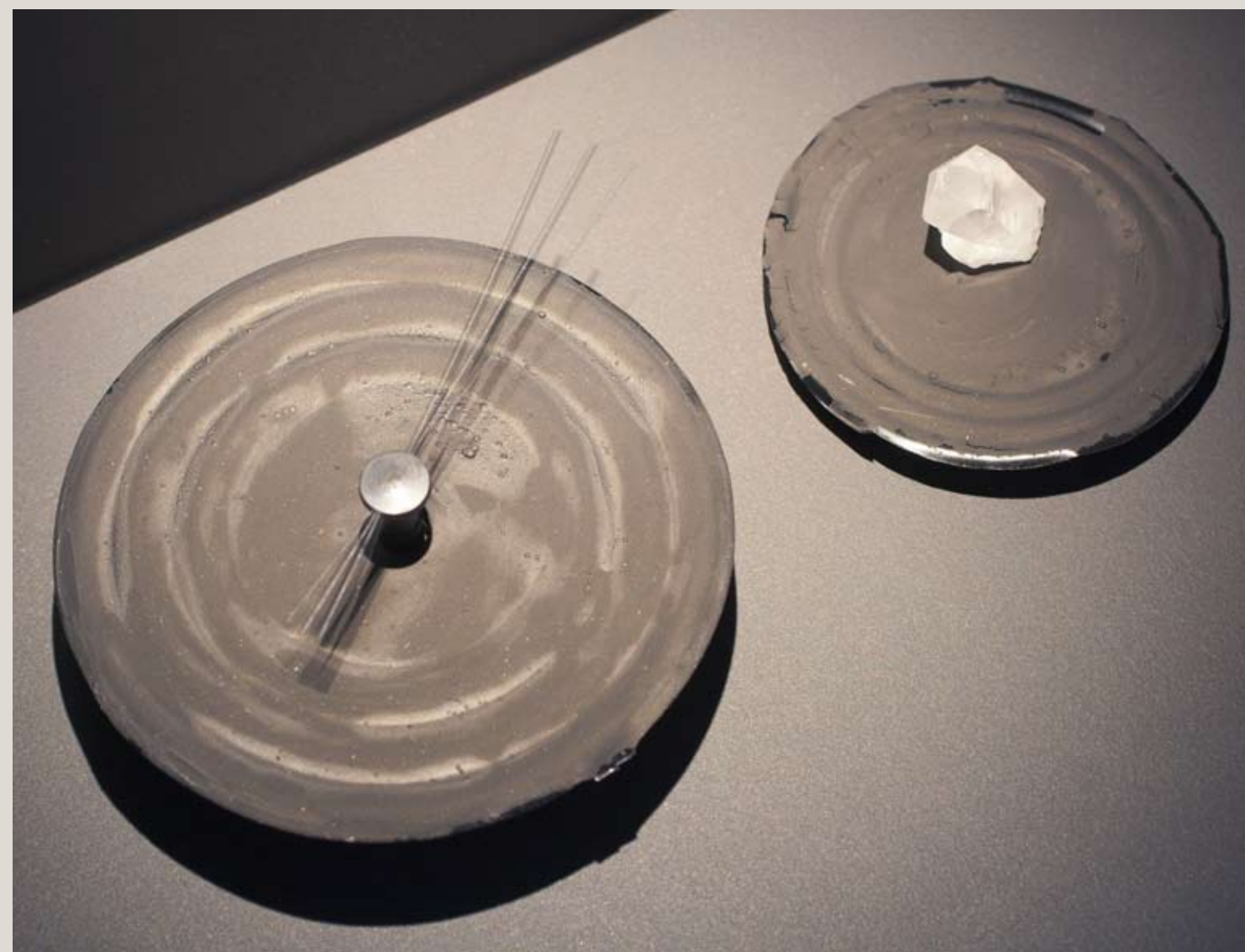
Bostadsort: Nøtterøy, Norge

Hemsida: www.whishbone.blogspot.no

Några tidigare uppdrag: Helhetskoncept för minneslund, Heimdals kyrka, Trondheim.

Konstnärlig gestaltning, Grindtorpsskolan, Botkyrka, Stockholm. Samarbete med Anne Traegde.

Botaniskt arkiv. Temporärt utsmykningsprojekt utfört i samarbete med KRIPOS i Oslo, Botkyrka konsthall och Teie kyrka.

Hanna Stahle och Mårten Medbo

Land i sikte – Utblicksplatsen och Gläntan
Vätögranit

Två skulpturer i vätögranit, utomhus. Den ena är placerad vid promenadstigen och den andra på en höjd vid stigen slut.

Hanna och Mårten berättar:

Vår uppgift var att göra något långs med promenadstigen i det kuperade lilla skogsområde som behölls inne på det slutna sjukhusområdet. Det kändes lustfyllt och ovanligt att ha skogen som plats för konsten. Samtidigt var det var en knepig uppgift att varsamt väga de konstnärliga uttrycken så att de blir meningsfulla även för människor med så pass trassliga bakgrunder som det handlar om här. Konstverken måste också fungera i det noggranna säkerhetstänkande som verksamheten bygger på.

Vi valde att arbeta med sten som vi tyckte samspelade bra med naturmiljön och som också förstärkte de basala och existentiella uttrycken som vi ville ha. Thorbjörn Carlberg på Vätö stenhuggeri blev en viktig person i arbetet med stenen. Med stort kunnande och lyhördhet genomförde han våra idéer.

Vi ville att våra verk skulle bli till utflyktsmål och inbjuda till pauser långs med promenadstigen. En väldigt kort utflykt från kliniken kan ibland vara ett stort steg att ta för en människa med den typ av problematik vi möter här. Platserna kan bli en sorts frirum från den institutionella vardagen.

På skogstomtens högsta plats, en bergknalle som vi kallar *Utblicksplatsen*, har man utsikt långt ut över murens krön. Här valde vi att göra en stenportal, en arkaisk och kanske inte helt originell skulpturform, men speciell och bety-

delsefull i sammanhanget. Portalen inramar en vy av yttervärlden samtidigt som den också blir en existentiell symbol att träda in i och ut ur. Några runda stenar är också placerade så att de kan fungera som sittplatser.

Den andra platsen kallar vi *Gläntan* och den ligger närmare husen i en sluttning med omgivande träd. Där ville vi göra en sorts mötesplats, en sten att samlas kring. En fyrkantig form som bildar en grov bordsyta. Mellan två stenskivor ligger mindre runda naturstenar.

Något vi aldrig kommer att glömma när det gäller det praktiska arbetet med konsten är det spektakulära lyft vi tvingades göra för att få portalen på plats. Eftersom den befintliga skogen skulle bevaras gick det inte att köra in stenen med lastare. Vi var tvungna att lyfta in stenen med kran de nära trettio meter in i skogen och upp på den höjd där den skulle placeras. Stenen vägde fyra ton.

Hanna Stahle

Födelseår: 1964

Bostadsort: Katthammarsvik

Hemsida: www.hannastahle.se

Mårten Medbo

Födelseår: 1964

Bostadsort: Katthammarsvik

Hemsida: www.medbo.com

Några tidigare uppdrag (gemensamma):

Silverraster, Salbergaanstalten Sala.

Så ett frö, Solklintskolan, Slite. *Upptåg*,

Norrlands universitetssjukhus, Umeå.

May Bente Aronsen

Droppar bildar bild

Screenryck och plastfolie på glas, etsad kopparplåt och utskuren filt

May Bente Aronsens konst har fått ta plats i stora delar av byggnaderna på flera sätt. Dels som insynsskyddande screenryck på glaspartierna vid fyra trapp- och hisshallar. Dels som ett slingrande mönster i vinylplast som förtydligar glaspartier i framförallt konferens- och mötesrum. De förstnämnda screenrycken består av en mängd ungefär lika stora cirklar som, liksom stora droppar på marken, markerat sin plats på ytan. En variant av samma mönster har i etsad form också fått utsmycka personalentréns två koppardörrar, samt två sparkplåtar i koppar på dörrarna till besöksentrén. Mönstret återkommer också i ytterligare en variation på personalens passerkort.

Dessutom sitter i förvaltningsrättssalen en bred bård av utskuren filt längs tre väggar. Filten är gråblå på framsidan och orangeröd på baksidan och är monterad med distans från väggen, så att det ger väggen bakom en varm glöd.

May Bente berättar:

Droppar bildar bild

Att utmana cirkeln, formen förändras sig genom påverkan utifrån – får bucklor, krymper, byggs upp emellanåt överskridande formatet som livet med sina utmaningar det att anpassa sig att behöva få hjälp med att anpassa sig att hitta sin egen form, vara i en process, söka efter det optimala

Arbetet med glaspartierna:

Som utgångspunkt tog jag fotografier från tomten

där anläggningen nu ligger – tomten täcktes av höga träd.

Förenklade motivet – förgrund och bakgrund, speglingar och förvrängningar. Skogen är borta, ersatt av små droppar som visuellt rinner ner över glaset. Dropparna kan vid närmare granskning förväxlas med cirklar, men är inte det. Inga är helt runda, eftersom ingen av oss är helt perfekt.

Över det mönstret slingrar sig fabulerande linjer i varma kopparter.

Tanken är att man ska känna igen former från naturen utanför sjukhuset, även om det inte är direkt uppenbart.

Inre glaspartier:

Slinga

På glaset framför kontoren slingrar sig en räckla cirklar och ovaler. De bygger upp sig, vänder sig runt, förtätas, håller fast i varandra och så löser det hela upp sig innan slingmönstret upprepar sig, löser upp och bildar nya konstellationer. En lek med linjer, omedelbar i uttrycket.

Förvaltningsrättssalen:

Jag har valt att lägga en fris som ett band runt rummet. Cirklar, droppar och linjer – dansande, pulserande formationer – en plats för blicken att vila på.

May Bente Aronsen

Födelseår: 1962

Bostadsort: Oslo

Hemsida: www.maybentearonsen.no

Några tidigare uppdrag: *Lyssnande vägg*, Stockholms rådhus, 6 tingrättssalar 2009. *Energi*, Shells huvudkontor, Sandnes, Norge, 2009. *Rena Militærleir* (i samarbete med Anders Lian), skulptur utomhus, 2012.

Astrid Sylwan

Imagination

Akryl på pannå

En färgstark, abstrakt målning möter besökarna i inpasseringen. Målningen, som också kan uppfattas som ett objekt, täcker nästan hela väggen.

Astrid berättar:

Varje målning är för mig ett slags föreställning om måleri. En uppfattning som säger ungefär att »så här kan också en målning se ut!« I mitt fall har det där följt mig genom åren, jag har sett arbetet som en undersökning av kanske främst färgernas men också formernas skiftande kraft. Min viktigaste uppgift som konstnär är att inte döda den undersökningen utan tvärtom redovisa den tydligt med all dess liv och rörelse i behåll. Då lever målningen, då fortsätter den ungefär som musik i betraktarens eget huvud. Jag slår kanske bara an en ton, sätter något i rörelse. Om måleriet funkar så blir det bilder man som betraktare kan återvända till gång på gång. Sådant är viktigt inte minst när det gäller en offentlig utsmyckning som här på rättspsyk. Jag vill öppna upp något och skapa en fri rymd, inte sluta något inne och göra det otillgängligt. Tvärtom: varje lyckad målning är också en föreställning om frihet. Som konstnär arbetar jag så långt ifrån fotografen det går, min bildvärld avbildar inte, den gestaltar. Känslor, tankar, drömmar. Och ytterst, tror jag, handlar denna gestaltning om frihet och rörelse, inte om att hugga något i sten. Så här kan en målning se ut. Den är min gåva till betraktaren, att ta till sig och associera fritt kring och i bästa fall umgås med över tid.

Astrid Sylwan

Födelseår: 1970

Bostadsort: Stockholm

E-post: astridsylwan@gmail.com

Några tidigare uppdrag: *Ramble and Roam*, Umeå Östra resecenter 2010.

Landmarks, Nacka Stadshus 2011.

All these points of view, Linköpings Universitets sjukhus 2012.

Andreas Eriksson

Fris I och Fris II

Foto, gips och textil

I väntrummet på besöksavdelningen har vi placerat ett verk sammansatt av olika delar skapade i hårdgips, foto, textil väv och textilt montage. Tolv fotografier föreställande olika trädstammar är monterade i väntrummet till öppenvården.

Andreas berättar:

De foton på trädstammar jag tagit är ganska små i formatet och de blir som ett slags repetitiva tithål som hänger i en jämn rad. De fokuserar på små måleriska skillnader som trädens stammar erbjuder och är placerade på öppenvården. I kontrast till dem har jag försökt att i det andra rummet, väntrummet, illustrera trädstammarnas materialitet med hjälp av vävar, gipsreliefer och foton i en så kallad fris. Gipsrelieferna är gjorda genom att bemåla frigolit med aceton. Istället för att som i det vanliga måleriet lägga till material i form av färg, så har jag här tagit bort material i form av frigolit, men genom att måla med aceton. Den försvunna delen av måleriet har jag sedan gjutit i gips. På så sätt har jag knutit ihop gipsrelieferna dels med trädstammarna, dels med känslan av snö och tidsaspekten i den smältande snön, men även med den vita målardukens yta.

Andreas Eriksson

Födelseår: 1975

Bostadsort: Medelplana

Hemsida: www.medelplana.com

Några tidigare uppdrag: *Färgens Natur*, KBC Umeå

Universitet 1999, Clarion Hotel, Stockholm 2003.

High Low and In Between, Astra Zeneca, Lund 2007.

Kajsa Mattas

Vatten I, II, III och IV

Brons och betong

Två långsträckta, låga, böljande skulpturer i brons på betongfundament som även kan fungera som bänkar. Därtill två betongreliefer som fälls in i den släta delen av betongväggen i galleriet. Samtliga konstverk är placerade där många, såväl patienter som personal, kommer passera.

Kajsa berättar:

När jag arbetar med mina vattenbilder lyssnar jag mig fram.

Jag vill komma in i en rytm. Jag söker rytmen som uttrycker själva livets andning, Varats ocean av tårar som tröstar och bär.

Vatten är så välbekant och samtidigt så oändligt variationsrikt i formen. Jag ser motivet både som en utmaning och som en vila.

Kajsa Mattas

Född: 1948

Bostadsort: Stockholm

E-post: kajsa.mattas@gmail.com

Några tidigare uppdrag: *In Manus Tuas Sex* skulpturer till Östra Ågatan, Uppsala, Sagerska palatsets gård, Stockholm.

Anna Ling

Oceaner av luft; Bymoln, Böljemoln, Dimmoln, Fjädermoln, K-strimmor, Makrillmoln, Regnmoln, Skiktmoln, Slöjmoln, Stackmoln, Valkmoln och Virga följemoln
Laminerade fotograferade tusch- och blyertsteckningar

I dagrummen på avdelningarna för akutvård och utredningar har vi placerat tolv konstverk föreställande olika typer av moln. På varje avdelning är tre verk monterade.

Anna berättar:

Till Helix rättspsykiatriska anläggning har jag gjort en serie teckningar med titeln Oceaner av luft. Teckningarna hänger tematiskt ihop mellan de fyra avdelningar där mitt verk kommer att hänga men är samtidigt tänkta att fungera som enskilda bilder. Tidigare har jag gjort en serie tuschlaveringar av havet, *Observationer på öppet hav*, 2006, där vindens tolv steg visas på tolv teckningar, från stiltje till orkan. Oceaner av luft är ett liknande verk men denna gång är molnens tio huvudkategorier avbildade. Jag har lagt till två moln, K-strimma som är ett moln skapat av människan genom avgaser från flygplan och Virga som är ett följemoln.

Min önskan har varit att göra ett verk som det går att vila, meditera och drömma sig bort i. Tanken har också varit att göra ett allmängiltigt och öppet verk som människor från olika nationaliteter kan relatera till, vem har inte letat bilder och motiv uppe bland molnen?

En likhet som finns mellan moln- och havs teckningarna är att de båda kan läsas som en upp- och nedtrappning av naturens eller människans temperament. Spridningen av det visuella uttrycket i bildsviten är därför varierat, från Dimmolnet som är tyst, nästan abstrakt till Bymolnet som är ett kraft- och kontrastrikt moln. I mitt arbete med *Oceaner av luft* har jag bland annat hämtat inspiration till mina

teckningar från litteratur om moln och titeln Oceaner av luft refererar till den grekiske försokratiska filosofen Thales från Miletos poetiska tankar om att vi inte befinner oss på toppen av en solid jord utan på botten av en ocean av luft.

Anna Ling

Födelseår: 1971

Bostadsort: Malmö

E-post: anna_ling60@hotmail.com

Några tidigare uppdrag: *Väktare*, 2008, Ormen länge förskola, Lunds kommun.

Lars Arvidsson

Vårvinter, Spegling, Höst och Motljus
Laminerade fotograferade oljemålningar

I dagrummen på de fyra avdelningarna för långa vårdtider har vi placerat konstverk med naturmotiv. Motiven föreställer utsnitt av träd från olika tider på året. Valda delar av bildsviterna återfinns även i utpasseringen och i dagrummet vid högsäkerhetsplatserna.

Lars berättar:

Jag har under flera år arbetat med naturmotiv i mitt måleri. Ofta begränsade utsnitt ur ett större sammanhang: Lövverk och grenverk, speglingar i vatten, solljus som silar genom trädkronor eller gnistrar i snön. När jag fick det här uppdraget, tänkte jag att dessa teman kunde fungera bra i sammanhanget. De skulle också utan alltför stora eftergifter kunna godkännas enligt den långa lista av restriktioner och hänsynstaganden, som krävdes för detta känsliga projekt. Dessutom är motiven lätta att tolka. Inga tvetydigheter, inga undermeningar eller dolda symboler. Jag ville göra något man kan vila i, inte oroa eller väcka tankar. Snarare då stilla tankarna, skapa ett lugn och en harmoni som förhoppningsvis inverkar positivt på rummet och de som vistas där.

Jag har valt ganska stora format, för att målningarna ska ta rummet i besittning. Inte bli tavlor på en vägg, utan bildligt skapa öppningar i väggen. Jag har använt triptyker och delat av de större målningarna, ibland med vertikala band, för att åstadkomma en rytm. Färgen har jag hållit i en relativt mild skala utan alltför våldsamma färgkollisioner. Här och var med lite starkare färginslag, ibland återhållet, nästan grått. Men ljuset har hela tiden varit

det centrala. I varje målning har det varit min strävan att hitta ljuset.

Lars Arvidsson
Födelseår: 1950
Bostadsort: Stockholm
E-post: larsoarvidsson@comhem.se
Tidigare uppdrag: Korridor i S:t Görans sjukhus.

Anders Kappel

Imprints

Bronsreliefer

På balkongerna till de fyra avdelningarna för långa vårdtider har bronsreliefer monterats i vägg och golv.

Anders Kappel berättar:

De fyra bronsrelieferna till balkongerna tillkom efter funderingar på begränsningarna i uppdraget där olika hänsyn måste tas till patienterna som ska betrakta det. Ett ovanligt sätt att förhålla sig som konstnär där redan rummet och miljön ställer sina krav.

Den första idén som kom upp var en mjukt formad gallerpinne i brons till det galler som omger balkongerna. En handmodellerad pinne i kontrast till de maskingjorda profilerna som utgör resten av gallret. Denna handgjorda pinne var menad att bidra till en något varmare och mjukare känsla när man står vid gallret och tittar ut. Bronspinnen skulle gjutas i två halvor och svetsas över den befintliga gallerpinnen som har särskilda säkerhetskrav och utgör det så kallade skalskyddet. Förslaget godtog till en början men beställaren ändrade sig sedan och jag fick utarbeta ett nytt förslag. När man har en bra idé kan det vara svårt att starta om, men jag kom fram till ett nytt förslag som blev genomfört.

Jag besökte arbetsplatsen för att få nya idéer och då hade man precis gjutit betonggolven och olika avtryck av skor och tappade verktyg syntes i betongen. Detta blev utgångspunkten till en ny idé där jag ville bevara något av byggprocessen och lyfta upp det till ytskiktet samt förädla det i brons. Dessa avtryck, *Imprints*, kompletterades med avtryck i leran runt gården där jag bor i

Skåne (häst, hund, cykelspår med mera) samt en del avtryck från bronsgjuteriet i Prachin Buri i Thailand där bronsrelieferna är gjutna.

Imprints utgör därmed ett förevigat tidsdokument över människor och djur som rört sig på olika platser på jordklotet under en viss tid.

Anders Kappel

Födelseår: 1956

Bostadsort: Trusseröd/Degeberga

Hemsida: www.kappel.nu

Några tidigare uppdrag: Södersjukhusets entré Stockholm, Göteborgs Universitets entré journalistik och media, Geologiska Institutionen Stockholms Universitet.

Jonathan Josefsson

Embryon
Tuftade ullmattor

Embryon är ett konstverk bestående av färgstarka, tuftade ullmattor i organiska former och olika storlekar som har fästs mot biblioteksväggen och väggarna vid trappan på personaltorget. Installationen sträcker sig ända från golvet upp längs väggarna till taket, en total höjd om cirka 15 meter. Vid bottenplanets sittgrupp intill biblioteket har också en matta placerats som en del av verket.

Jonathan berättar:

Mina konstnärliga rötter kommer från graffiti-kulturen, där jag – under namnet Ollio – varit verksam i mer än 15 år. Erfarenheterna från graffiti-målandet visar sig i en metod för bildskapande där jag försöker koppla bort min tankeverksamhet och släppa fram vad som kanske kan kallas intuitiv improvisation.

Mitt konstnärskap spänner över ett brett fält, men jag uttrycker mig framförallt med en blandning av måleri och textil. Jag använder allt från sprejfärg till tapeter och tyger. Under senare tid har mycket handlat om tuftade mattor, vilket är en teknik då jag skjuter in garn i ett uppspant tyg. Det påminner mycket om att måla med sprejburk fast det blir ett helt annat resultat. Jag gör allting själv och det är viktigt för mig att utföra ett hantverk när jag skapar.

Rörelse har varit ett ledord i utformningen av Embryon och väggarna vid trappan har var för sig fått sin egen utformning. Jag tycker mötet mellan den räflade betongväggen och de ulliga mattorna blev speciellt lyckat, de är två väldigt vackra material som möts på en oväntad plats. Stanna gärna upp och känn på de båda ytorna!

Jonathan Josefsson

Födelseår: 1978

Bostadsort: Göteborg

Hemsida: www.jonathanjosefsson.se

Några tidigare uppdrag: Rimnershallen, Uddevalla.

Donsö skola. Lärcenter, Forshaga.

Julia Heurling

Ljudvåg

Textil med plisseringar och tryck

På konferensrummets ena långvägg är ett draperi monterat. Draperiet, som är sytt och monterat av Handarbetets vänner, består av ett varmvitt slätt polyestertyg, plisserat på fyra ställen. Plisseringarna har också delvis tryckts med grafiska former så att deras tredimensionellitet förtydligas och betraktaren kan uppfatta föränderliga former då hen rör sig i rummet.

Julia berättar:

Draperiet kommunicerar en lugn blå rytm. Uttrycket är diskret men direkt. Den textila ytan är exakt utmätt för att utgöra de plisserade ytornas dimensioner, samt det tysta däremellan.

Min intention har varit att betona och undersöka draperiets tredimensionella egenskaper. Jag har velat ge draperiet en bestämd form med en tydlig visuell närvaro. Samspel mellan tredimensionell form och tryckt yta är i fokus. Jag gillar det som tar en sekund att registrera, med snabbt visuellt genomslag.

Julia Heurling

Födelseår: 1973

Bostadsort: Stockholm

Hemsida: www.juliaheurling.se

Några tidigare uppdrag: Mönsterformgivning för svenska och internationella företag som Boråstapeter, Høie Design, Lab.C och Arctic Accessories.

Om konsten i landstinget

Kulturförvaltningen i Stockholms läns landsting har i uppdrag att förse vårdmiljöer inom landstinget med konst. I samband med ny- och ombyggnationer avsätts en del av bygginvesteringarna till detta. Det sker när produktionskostnaden överstiger 3 miljoner kronor. Konstanslaget fastställs av Locum AB som är landstingets fastighetsförvaltare. Kulturförvaltningens konstenhet arbetar sedan med projektledningen av den konstnärliga utsmyckningen.

Vårdmiljöer ställer speciella krav och därför är utgångspunkten i arbetet med konsten alltid verksamhetens behov, begränsningar och möjligheter. Ofta rör det sig om intensiva miljöer där människor som behöver stöd och omtanke vistas. Till detta tas stor hänsyn. En annan sida av uppdraget är att den konst som köps in också ska spegla samtiden och vara utförd av nu verkamma konstnärer utvalda med mångfald i åtanke. Årligen anlitas ett antal konstnärer för uppdrag på bestämda platser. Konst köps också in från gallerier och konsthallar.

Vårdmiljöerna rymmer en fantastisk kulturskatt. Runt omkring på mottagningar, vårdcentraler och sjukhus kan patienter, personal och anhöriga uppleva över 70 000 konstverk – en av landets största samlingar av modern och samtida konst. Många av verken är väl integrerade i miljön; i tak, i hissar, som trappräcken, på inom- och utomhusgårdar etcetera. Konsten kan ibland också ha en rent praktisk funktion som till exempel lekskulpturer för barn och konst som hjälper till med orienteringen.

Det är den så kallade enprocentregeln som bidrar ekonomiskt till konsten. 1937 beslutade Sveriges riksdag att en procent av kostnaderna vid statlig byggnation skulle satsas på konstnärlig utsmyckning. När storlandstinget bildades 1971 blev det formellt beslutat att även landstinget skulle tillämpa procentregeln, men med upp till 2 procent av produktionskostnaden. Tack vare det har Stockholms läns landsting idag ett av landets största och mest mångfacetterade innehav av offentlig konst som utgör ett rikt kulturarv.

DELTAGARE I KONSTGRUPPEN

Mads Lundgaard (m), landstingets konstnämnd (t o m 2010-12-31)

Staffan Sjärdén (m), landstingets konstnämnd (t o m 2010-12-31)

Olof Tappert (s), landstingets konstnämnd (t o m 2010-12-31)

Susanne Andersson Kopp, projektledare kulturförvaltningen

Bo Andersson, konstkonsult

Liv Strand, konstkonsult

Hélène Nyman, administratör/biträdande projektledare, RPV, Rättspsykiatri Vård Stockholm Syd

Jeanne Ahlberg, sektionschef, RPVS, rättspsykiatriska vårdsektionen (t o m oktober 2009)

Lena Holmberg, hantverkspedagog, Rättsmedicinalverket

Annica Ehlén, forensisk socialutredare Rättsmedicinalverket

Anna Espling Rolf, arkitekt, BSK Arkitekter

Mattias Vestermark, arkitekt, BSK Arkitekter

Jonas Berglund, landskapsarkitekt,

Nivå landskapsarkitektur

Leif Norlander, projektledare, Locum

Torkel Gustafsson, förvaltare, Locum

BILDAPPENDIX

Samtliga bilder är fotograferade av Per Mannberg om inget annat anges.

Framsida: *INNE UTE*, Lars Traegde/Bono

s. 2 *Droppar bildar bild*, May Bente Aronsen/BUS 2012

s. 3 *Droppar bildar bild*, May Bente Aronsen/BUS 2012

s. 4 *Land i sikte – Utblicksplatsen*, Hanna Stahle och Märten Medbo/BUS 2012. Detalj från *Slinga*, May Bente Aronsen/BUS 2012. Detalj från *Fris I*, Andreas Eriksson/BUS 2012. Detalj från *Imprints* Anders Kappel/BUS 2012. Del av *Embryon*, Jonathan Josefsson/BUS 2012. Detalj från *Imagination*, Astrid Sylwan/BUS 2012. Detalj från *Motljus*, Lars Arvidsson /BUS 2012.

s. 6 *Slinga*, May Bente Aronsen/BUS 2012

s. 11 Översiktsbild Helix. Foto: BSK

s. 12 *Land i sikte – Utblicksplatsen*, Hanna Stahle och Märten Medbo/BUS 2012. Foto Per Mannberg
Detalj grävskopa. Foto: Liv Strand

s. 15 Konstkonsult Bo Andersson och konstnär Jonathan Josefsson. Foto: Liv Strand
Bergmans konstgjuteri. Foto: Per Mannberg

s. 16 Balkonger

s. 20 Tall. Foto: Liv Strand

s. 21 Byggarbetsplatsen. Foto: Lars Traegde/Bono

s. 22 Spegling, Lars Arvidsson/BUS 2012

s. 26 Byggarbetsplatsen. Foto: Lars Traegde/Bono.
INNE UTE (2 bilder), Lars Traegde/Bono. Foto: Per Mannberg

s. 29 *KOMMA GÅ* och *ÖPPNA STÅNGA* (2 bilder), Lars Traegde/Bono

s. 30 *ÖPPNA STÅNGA*, Lars Traegde/Bono

s. 31 *INNE UTE*, Lars Traegde/Bono

s. 32 Hanna Stahle och Märten Medbo monterar *Land i sikte – Utblicksplatsen*

s. 34 *Land i sikte – Gläntan*, Hanna Stahle och Märten Medbo/BUS 2012

s. 35 *Land i sikte – Utsiktspplatsen*, Hanna Stahle och Märten Medbo/BUS 2012.

s. 36 *Slinga och Droppar bildar bild*, (förvaltningsrättssalen, 2 bilder, del av verk), May Bente Aronsen/BUS 2012

s. 38 *Droppar bildar bild* (koppardörrar), May Bente Aronsen/BUS 2012

s. 39 *Slinga*, May Bente Aronsen/BUS 2012

s. 40 *Imagination*, Astrid Sylwan/BUS 2012

s. 42 *Fris I* och *Fris II* (2 bilder, något beskurna), Andreas Eriksson/BUS 2012

s. 44–45 *Fris I* (beskuren), Andreas Eriksson/BUS 2012

s. 46 *Vatten I*, Kajsa Mattas

s. 48 *Vatten IV*, Kajsa Mattas

s. 49 *Vatten I*, Kajsa Mattas

s. 50 *Valkmoln*, Anna Ling/BUS 2012

s. 52 K-strimmar (något beskuren), Anna Ling/BUS 2012

s. 53 *Valkmoln* (något beskuren), Anna Ling/BUS 2012

s. 54 *Vårvinter*, Lars Arvidsson/BUS 2012

s. 56–57 *Höst* (beskuren), Lars Arvidsson/BUS 2012

s. 58 *Imprints*, Anders Kappel/BUS 2012

s. 60–61 *Imprints*, Anders Kappel/BUS 2012

s. 62, 64–65 Del av *Embryon*, Jonathan Josefsson/BUS 2012

s. 66 *Ljudväg*, Julia Heurling

s. 68 Ett urval av inköpt konst till Helix:

Conclusions II, Astrid Sylwan/BUS 2012. *Annexet*, Mikael Wahrby/BUS 2012. *Överhuvudtagen (blå)*, Joachim Carlsson. *Foten*, Lena Flodman/BUS 2012. *Wall*, Pelle Perlefelt/BUS 2012. *Föreställning*, Petter Kreuger/BUS 2012. *Sensommar 2*, Catharina Warne Hellström/BUS 2012. *Väggkake, liten I*, Ylva W Franzén/BUS 2012.

s. 71 Del av matta ur *Embryon*. Jonathan Josefsson/ BUS 2012

Baksida: *Droppar bildar bild* (koppardörrar), May Bente Aronsen/BUS 2012

